

Milli Devletler, Küreselleşme ve Avrupa Birliği

Selim UÇAK

Özet

Bu çalışmada tarım toplumundan sanayi toplumuna ve son olarak enformasyon toplumuna geçişle ilgili olarak zamanla değişen iktidarın kaynağı da Tanrı'dan insana yani milli-ulus devlete ardından da son dönemde adına küreselleşme, postmodernizm ya da dünya vatandaşlığı denilen ve henüz tam olarak yerleşmemiş tartışma konusu olmaya devam eden bir düzene doğru kaymaktadır. Milli devletlerin sonunun gelip gelmediği ya da küreselleşmenin ne kadar anlaşılabilir ve uygulanabilir olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda en somut örneklerde ulus üstü organizasyonlardan biri olan siyasi-ekonomik ve kültürel birliktelik yolunda ilerleyen AB incelenmektedir. Dünyanın kapitalist ekonomi anlayışıyla yalnızca bir pazar olarak görülmesinin insanlığın temel değerlerinde yaratmış olduğu erozyon vurgulanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Avrupa-Merkezcilik, milli devlet, küreselleşme, dünya vatandaşlığı.

Abstract

National Governments, Globalisation and European Union

In this study, also the source of the power, which has changed in the course of time depending on the transition from agricultural community to industrial community and lately to the information society, inclines from god to human i.e. National-nation government and later, in the latest period, toward to regime that is called globalism, postmodernism or world citizenship and not entirely settled yet and continues to be a subject of discussion. It is tried to explain if the national states has come to end or how much the globalism can be understood and applied. In this context the European Union, which is one of the above-national organizations and advances in the route of the political-economic and cultural cooperation, is studied in the most concrete samples. The erosion, which has been created in the basic values of the human being by being seen of the world as a buying market by capitalist understanding, is emphasized.

Key words: Europe-Centralism, national government, globalism, world citizenship.

“Yarınlar yorgun ve bezgin kimselere değil rahatını terk eden, gayretli insanlara aittir.”

Çiçero

Richard Münch “*Küresel Dinamik ve Mahalli Hayat Alanları*” adlı kitabının girişinde şöyle demektedir: “Bugün her şeyi kuşatan asıl mesele bütün Dünyaya yayılmış olan kapitalizmin yol açtığı ekolojik ve sosyo-kültürel tahribatın Milli devletlerin ötesinde millet aşırı ve küresel düzlemde kontrol altına alınmasının mümkün olup olmadığıdır?” (Habermas 2002: 23).

İnsanlığın tarihsel gelişim süreci içerisinde belki de en önemli buluşu ulus-millî devlet modeli ve bunun vazgeçilmez uygulama biçimi olan demokrasidir. Tabi ki bu bir anda ortaya çıkmamıştır. Ortaya çıkmasında ekonomik, siyasi ve felsefi birçok etmen rol oynamıştır.

Şehir devletlerinden feodaliteye, imparatorluklara ve millî devlete kadar uzanan insanlık tarihinin serüveni yeni bir boyut kazanmaya başlamıştır. Adına ister küreselleşme, ister çok kültürlülük ya da dünya vatandaşlığı, isterseniz de post-modernizm deyin. “Yeni dönemin getirdiği problemler neler”, “yeni düzende insanlığı neler bekliyor” en çok sorgulanan ve yanıt aranan sorulardır. 20 yy. ile paradigmalardan, bilimden sanata, teknolojiye, ve siyasete her alanda değişikliğe neden olmuştur. Ölçütler, araçlar, metodolojiler yeniden sorgulanmaya, gözden geçirilmeye başlanmıştır. En önemli sorulardan birisi de; millî devletlerin miadını doldurup doldurmadığıdır.

Ortaçağdan Aydınlanmaya kadar devletin belirleyici en temel unsuru din ve kilise idi. Fransız İhtilali Aydınlanma ve sekülerizm hareketleri ile meşruiyetin kaynağını “millet” yani insanın Tanrı olmaksızın da kendi kendisine yetebileceği düşüncesi aldı. Ekonomik gelişmelerde bu süreçten bağımsız düşünülemez. Tarıma dayalı yaşam biçimi ve dünya görüşünün ardından sanayi devrimi ve şehirleşme hareketleri devletin tüccarına destek verme zorunluluğu ardından yaşanan merkantalizm ve kapitalizm. Kapitalist mantalite zaten küreselleşmenin zemini hazırlayan temel unsurdur diyebiliriz. Hammaddenin de pazarlanması için başka ülkelere gidilmesi gerekmektedir. Bu merkantalist dönem zorunlu olarak sömürgeleşmeyi teşvik ederek sonun başlangıcını hazırlamış oldu. Hızlı bir sanayileşme beraberinde tarıma dayalı işgücünden sanayiye geçişi, dolayısıyla da göçü başlatmış oldu. İşgücünün karşılanması için insanlar sanayi merkezlerine göç etmeye başladı. Bu alanda “çok kültürlülük” tartışmalarının temelini de buraya dayadığını söyleyebiliriz. İnsanlar kendilerine vaat edilen rahat ve güveni bulamayınca bazı problemler ortaya çıkmıştır. Millî devlet artık vatandaşına güvenlik, eğitim, sağlık... vb. hizmetleri sunmak mecburiyetindedir.

Bu sosyal siyasi ve ekonomik nedenlerin yanında, bir de bilimde yaşanan gelişmeleri de göz ardı etmemeliyiz. Descartçı felsefe, yani her şeyin mekanik olarak hesaplanabilirliği ardından, Newton’un deney ve gözlemi bilimin temelini oturtması ve dengeli bir bilim anlayışının ardından skolastik düşüncenin kırılması, her şeye cevap bulma gayretleri, insanoğlunda yeni bir düşünce ve dünya algısına sebep oldu. Bunlara Rönesans Reform ve Aydınlanmayı da ekleyince yeni bir insani düşünce biçimi ortaya

çıkı. Ancak bilimin giderek pozitivist ve materyalist bir çizgiye kayması Max Planck, Schrödinger, Einstein, ve Heisengerg'in ünlü Quantum teorisi bu bilim anlayışının yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koydu. Kuhn, Popper, Feyareband, Wittgenstein, gibi bilim adamları da artık bu paradigmanın iflas ettiğini söylüyordu. Rölativizm, modern dünyanın tüm gerçeklerini kökünden sarsmıştı. Yani kısacası, ekonomik, siyasi ve bilimsel gelişmeler milli-devlet yapısının artık miadını doldurduğunu söylüyordu. Artık yeni bir döneme geçilmeliydi, fakat bu nasıl olacaktı? Yeryüzündeki tüm insanlık aynı gelişmişlik düzeyine sahip değildi. Bırakın, post-modernizmi daha henüz modernite ile tanışmamış toplumlar varken, dünya vatandaşlığı ya da küresel politikalar ne kadar gerçekçi olabilirdi?

Milli devlet dönemi koşullarını dikkate aldığımızda bir çok problemi çözmekte başarılıydı:

1. Refah: Ekonomik kalkınma ve gelir dağılımındaki adaletin sağlanmasında bir denge.
2. Güvenlik: Ödüllendirme ve cezalandırma mekanizmalarının hesaplanabilir olduğu bir ortamın yaratılması ve muhafazası.
3. Kimlik: Aidiyet, entegrasyon, müşterek biz duygusu ve motivasyon tesisi.
4. Meşruiyet: İrade oluşturma, karar alma ve icra süreçlerine, demokratik katılımın sağlanması (Koçdemir 2004: 240-420).

Küreselleşme denilen ve 1990 sonrası yaşanan gelişmeler milli devletin egemenliğinin aşındığını ortaya koydu. Gelir dağılımı bozuldu. Güvenlik problemi, çok kültürlülük ve kimlik problemleri, meşruiyet sorgulanmaya başlandı (a.e., 310-40).

Bir kısım bilim çevreleri, bu durumun yeni bir şey olmadığını aksine Ortaçağ imparatorluk düzenine bir dönüş olduğunu savundu. Jean Morie Guetienma'ya göre emperyalizm yeni düzende milletler arası rekabet yerine birçok devletin bir araya gelerek oluşturduğu bölgesel oluşumlar ya da, küresel güçler arasında olacak ancak bir dünya cumhuriyeti'ne dönüşmeyerek imparatorluklar arasında devam edecekti (a.e., 350).

Milli devletin sonu gelmiş olabilir mi? Bu soruya iki şekilde cevap vermek mümkün. Hem 'evet' hem 'hayır'. Neden evet; liberal devlet anlayışıyla birlikte yetkilerini sivil oluşumlara ve sermayelere devreden devletin artık gücü kalmamış durumdadır. Vatandaşın güvenlik, eğitim, sağlık gibi temel gereksinimlerini karşılamakta zorlanmaktadır. Milletler arası iktisadi sistemin milletler üstü kurumlarca yönetilmeye başlaması, sermaye hareketlerinin kaynağı ve değişimindeki hızın artması ve kontrolünün zorlaşması dolayısıyla da vergi toplamada zorluklar yaşanmaya başlaması, çevre kirliliği, organize suçları büyüklüğü, salgın hastalıklar, silah kaçakçılığının hızlanması, yüksek teknolojinin doğurduğu ahlaki ve güvenlik sorunları, sermayenin sahip olduğu topraktan çıkması, nüfusun hızlı artması, çok kültürlülük ve yabancılaşma sorunları, göçün hızlı artışı şehirleşme sorunları ve işgücünün eskisi kadar istihdam edilemeyişi (bilgi toplumu), yetkilerini millet üstü kurumlara devretmesi ve çok uluslu şirket diye tabir edilen şirketlerinin gelirlerinin devletin toplam gelirinden fazla olmaya başlaması, gelir dağılımındaki dengesizliğin giderek artması, bilginin

işlenmesi ve yayılmasındaki hız, kültürel alışverişin hız kazanması gibi birçok sorun insanoğlunun en büyük buluşu *Milli Devlet* yapısının giderek çözülmeye başladığını ve her şeye muktedir oluşunun giderek azaldığını olduğunu göstermektedir.

Habermas'a göre;

“Demokrasi zemininde oturmuş milli millet tarzında ilerlemiş biçim günümüzde tehlikededir. Küreselleşme milli devleti yıkıma sürüklemektedir. Milli devleti kontrol, sınır vs.. kavramlarını sulara boğan taşkın bir nehir görüntüsü verir. Bu gelişmelerin boyutu mekan boyutundan zaman boyutuna kaymaktadır. Bu hız ustası küreselleşme milli devletleri giderek iktidarsızlaşmaktadır.” (2004: 85).

Neden hayır; çünkü milli devletin yerini alabilecek herhangi bir organizasyon şu ana kadar gerçekleşmemiştir. Milli bu eksiklerini giderebilecek kusursuz bir yapı henüz mevcut değildi. Ayrıca, küresel oluşumlar dediğimiz millet üstü ve çok uluslu şirketler hala milli devletler üzerinde siyaset yaparak varolabilmektedir. Çok uluslu şirketler güvenli bir devlet yapısı olmaksızın yaşayamaz. Siyaset demokratik olabilir, ancak pazarın demokrasisi olmaz. Pazarın siyaseti yalnız kendi çıkarıdır. Bu çıkarı elde etmek engelleri yok edebilmek için devlete ihtiyacı vardır. Kapitalist ve emperyalist oluşumlar için devletin, faşist, totaliter, demokrat olması önemli değildir, yalnızca isteklerini yerine getiriyor mu ona bakar.

Burada, dikkat edilmesi gereken şey, milli devlet denilen organizasyonu ortadan kaldırılmak zorunluluğu değildir. Yaşanan tüm bu süreçler sonucunda, çok kültürlülük, yabancılaşma ve öteki algısı sonucu ortadan melez yapıdan kaynaklanan *milli* ya da *ulus* kelimesinin devletin önünden kaldırılacağı fikridir. Bunu da dünya vatandaşlığı, kutsanmış birey, kültürel birliktelik gibi politikalarla oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu noktada Karl Jaspers'ın da dediği gibi, “Milli devlet Avrupa'nın ve bütün kıtaların en büyük derdidir ve milli devletin kökenine bakıp onu ortadan kaldırabiliriz.” Habermas ise milli ve kolektif kimliğin aşılıp aşılmasının yeni dünya düzenin belirleyeceğini söylemiştir. Bunun gerçekleşmesinin de dünya anayasasına bağlı dünya vatandaşlığının gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belirleyecektir. O çok kültürlülüğün aydınlanma geleneği ile oluşması gerektiğini söyler ve felsefi bir evrensellikten bahseder. Kant'a göre ise devlet ve hukuk aynı anlama gelir. Vatandaşların hürriyet ve eşitliği temelinde ortak aklın oluşturduğu bir birliktelikten söz eder.

Yeni dönem diye adlandırılan, millet ötesi organizasyonların en büyük sıkıntısı *meşruiyet* sorunudur. Giderek büyüyen coğrafyalarda halk kendi geleceği hakkında verilecek olan kararlarda ne kadar aktif olabilir? Egemenliğin kime ait olduğu sorunu ve seçimlere ilginin giderek azalması önemlidir. Karar almada etkili olan grupla bu kararlardan etkilenecek belki de mağdur olacak grup örtüşmemesi büyük bir problem yaratmaktadır.

Şu ana kadar dünya üzerinde bir küreselleşmeden ziyade, daha çok birbirleriyle dil, din, coğrafi yakınlığı olan ülkelerin bir araya gelerek oluşturduğu birliklerden bahsedebiliriz. Bunlar *EFTA* (Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi), *NAFTA* (Amerika, Kanada, Meksika), *ASEAN* (Endonezya, Malezya, Filipinler, Tayland, Singapur), *ACM* (Bolivya, Şili, Ekvador), *UDEAC* (Orta Afrika, Kongo, Kamerun) gibi daha çok ekonomik temelli organizasyonlardır. Ancak dikkat edilmesi gereken, Avrupa Birliği,

ABD ve Japonya'nın başını çektiği üçlü bloktur. Çünkü dünya ticaretinin %80'i bu üç kutbun elindedir. Küreselleşmenin en büyük vaadi olan eşitlik, her anlamda mümkün görülmemektedir. Milli devletin en temel görevlerinden biri gelir dağılımındaki adaleti sağlamaktır. Maalesef küreselleşmeyi başlatan ve genişleten başat gücün kapitalizm olması dolayısıyla, bırakın eşitsizliğin ortadan kaldırılmasını zengin-yoksul ayrımı her geçen gün artmaktadır. 1951 yılında 123 olan uluslar arası teşkilat sayısı, 1984'te 305'e yükselmiştir. En zengin %20 kısımla, en yoksul %20 arası fark 1960 1/30'dan 1997'de 1/70'e çıkmıştır. Dünyanın en zengin 200 kişisi, insanlığın en yoksul %41'inde daha fazla gelire sahip olmaktadır.

Çalışma toplumu olarak kabul edilen çağ bilgi toplumu ile sona erince ortaya işsizlik ve buna bağlı olarak istihdam problemleri ortaya çıkmıştır. Bunu önleyebilmek için çalışma vakitleri sürekli azaltılmasına rağmen hali hazırda sorunun devam ettiği görülmektedir. Ayrıca kendi kaderini demokratik olarak belirleyebilme ve kolektif kimlik oluşturma milli şuur yaratma hususunda dayanışmacı bir modern hukuk anlayışı ve karşılıklı hakların gözetilmesinden küreselleşme ile birlikte rekabetin boyutları biçim değiştirmiş ve ortaya insanlık problemi çıkmıştır. Örneğin kolektif kimliklerin çözülmesi ile hızla artan bireyselleşme ve yoğun biçimde yayılan metalaşma insanı kendisine ve çevresine yabancılaşmaktadır. Toplumdaki dayanışma duygusu çözülmüş yabancı düşmanlığı, fanatik milliyetçilik ve ırkçılık gibi etnik ve dini milliyetçiliğin giderek yayıldığını görmekteyiz. Zamanımızın en önemli sorunu tüm bunlara bağlı olarak çok kültürlülük kavramı altında irdelenmektedir. Milli devlet sonrası aidiyet ve bir yere bağlanma problemleri baş göstermiştir. Fransız İhtilali ve sonrası gelişmelere baktığımızda dönemin belirleyici akımı olan milliyetçilik dalgaları küreselleşme ile birlikte boyut değiştirip etnik milliyetçiliğe doğru kaymaktadır. Bu sorun daha çok modernleşmeyi henüz gerçekleştirilemeden post-modernite dalgası ile karşı karşıya kalan az gelişmiş diye tabir edilen ülkelerde daha büyük sorun yaratmakta ve daha fazla yankı bulmaktadır. Batı toplumları bu süreçleri evrimleşme çizgisi ile birlikte zamanla gerçekleştirdiği için problem diğer toplumlara daha farklı yansımaktadır.

Önemli olan bir diğer konu ise içinde hem dünya vatandaşlığı ya da çok kültürlülük temelinde ilerleyen bir küreselleşmenin yansımalarının daha çok etnik milliyetçiliği harekete geçirmesi ile sonuçlanarak amacından sapmasıdır. Bir yandan farklılıktan çeşitlilikten bahsedilirken bir yandan da batı hegemonyasında bir tek tip insan yaratma olgusuyla karşı karşıya kalmaktayız. Sorunun temelinde hiç kuşkusuz batılı bilinç ve buna bağlı öteki algılayışı yatmaktadır. Batılı zihniyet uygarlığın geldiği muhteşem noktanın tek varisi olarak kendini görür, diğer toplumların bu noktaya ulaşmada hiçbir katkısı olmadığını farz eder ve batılı zihniyete uygun bir tarih yazar. Ancak batı gelinen noktanın tüm iyiliklerini faziletlerini kendinde görürken olumsuz sonuçların sorumluluklarını ise almaktan kaçınmaktadır. Bugünkü duruma katkısı olmadığı için batı dışı toplumlar söz hakkını da otomatikten yitirmektedir

Batılı bilinçli en açık biçimde Hegel'in ünlü "Efendi-Köle Diyalektiği"nde görebiliriz. "Özbilinç bir başka özbilinç için varolduğu ölçüde ve ondan dolayı kendinde ve kendisi için varolur; yani ancak o kabul edilmiş varlık olarak vardır." der. Tarih boyu batı doğuyu küçümsemiş kendi hakkında iyi, uygar, gelişmiş olduğunu anlatmak için hayali bir doğu yaratmıştır. Batılı bilinç bir öteki yaratmış ve bu yarattığı ötekinin babarlılığında vahşiliğinde keyfietinden kendini bulmak suretiyle bir bilinç

oluşturmuştur. Bu bilinç doğuyu despotik olmakla suçlamış ve kendi kendisini temsil edemeyeceğini söylemiş ve tüm toplumları modernite ve özgürlük getirme misyonunu kendinde görmektedir (Bulut 2004: 11-12).

Sürecin sonlarına yaklaştığımızda fark ediyoruz ki barış, özgürlük, demokrasi söylemi ile hareket eden Batı'nın çıkar ve menfaat ile küreselleşme adı altında dünyayı sömürdüğünü ve söylemde özgür ve ama gerçekte dünya çapında Batılı bir despotizme yol açtığı görülmektedir. Son noktada varolan sorunlar bir anda ortaya çıkmışçasına batı dışı toplumlara dayatılınca sorunlara çözüm bulamayacağı ve çaresizliği empoze etmek çarenin yine Batı'dan geleceğini vurgulayarak Batı merkezci bir dünya siyasetini pekiştirmektedir. Bu durum Batı'ya haklılık kazandırmakta ve mevcut egemenliğini tescillemektedir. Sorununu kendi iç dinamikleriyle çözememe zaten despotik olmakla suçlanan Doğu toplumlarını daha da despot olmaya mahkum etmektedir.

Edward Said'e göre dünya tarihi Batı modernitesi ve diğer taraftan geleneksel-modern olma arzusunu öğrenmesi gerekli toplumlardan oluşan Batı dışı olanın kendisidir. Said Batı'nın bu az gelişmiş ya da geleneksel olarak nitelendirdiği ötekileri denetleme ve düzenleme işlemlerinin Batının Dünya liderliği ve hegemonyasına meşrulaştırma anlayışı olan oryantalizm olarak açıklar (Keyman ve Kahraman 1998: 76).

Keyder'e göre en temel kriz moderniteyi "*Total bir proje*" olarak tanımlamanın krizidir. Moderniteyi sadece rasyonellik ve örgütsel verimlilik olarak onu toplumsal yaşamın total bir tarzda yeni bir yapıya dönüştürülmesinin "*normatif ölçüsü*" olarak ele almanın doğurduğu krizdir. Avrupa medeniyeti = gelişme = objektif tarih denkleminin sorgulanmaksızın içsel bir eleştiri sürecine sokulmaksızın gelişmenin temel gönderim noktası olarak yaşama geçirme isteminin krizidir (a.e., 87).

Modern olmak için gelenekten, mevcut yapıdan insanları birbirine bağlayan sosyal-kültürel bağlardan kopmak bir zorunluluk şeklinde dayatılmamalı. Çünkü bu saydıklarımız bir toplumu var eden, ayakta tutan en temel değerlerdir. Modernite batı geleneği doğrultusunda gerçekleştiği için büyük bir problem yaratmamaktadır. Doğu geleneği üzerine yerleşen bir modernite projesi mevcut geleneklerin üzerinden zihinsel tartışmaları ve sivil hareketler ile gerçekleştirilmelidir. Aksi takdirde zaten despot olmakla suçlanan bu toplumların modernite projesini de bir otorite zoruyla mümkün kılacaktır. Batı'yı Batı yapan değerler nedir? Buna tek bir cevap bulmak, elbette mümkün değildir Yunan Felsefesi, Roma Hukuku, Feodalite, Hıristiyanlık, Rönesans, reform, aydınlanma, sanayi devrimi, liberal devlet anlayışı ve serbest pazar ekonomisi gibi bir çok unsuru saymak mümkündür. Burada esas dikkat edilmesi gereken değerlerin değişim ve gelişim doğrultusudur. Bu anlamda coğrafya, din, dil, kültürel bağlar gibi bir çok unsur sıralanabilir. Ancak en temel unsur zihniyettir. Tarih boyu saydığımız tüm unsurlar arasında çatışmalar yaşansa da nihayetinde Batılı bilinç diyebileceğimiz ortak bir paydada buluşmuşlardır. Dünya tarihini yazan Batılı bilinç dünyanın kaderini çizmeye devam etmektedir. Son dönemde birçok araştırmacı Batı'nın çöküşünü ilan ederken bunlara farklı bir yaklaşımda Huntington'un ünlü medeniyetler çatışması görüşünü ekleyebiliriz.

Huntington'a göre savaşlar artık büyük güçler arasında sayıca azalıp boyut bakımında büyümüştür. 19. yy.'da 205 savaşta 8 milyon kişiden binde altı kurban verilirken, 20. yy.da 275 savaşta 115 milyon kişiden binde kırk altı oranında kurban verilmiştir. Savaşlar artık milli devletler arasında değil, farklı medeniyetlere mensup olan topluluklar, bölgesel güçler arasında devam etmektedir. İnsanlar artık kendilerini etnik ya da dinsel adlarla tanımlamaya başlamıştır. Medeniyet ve kültürü aynı anlamda kullanan Huntington'a göre bunu belirleyen başat güç *din* dir. O üç temel ayırmadan bahseder. İslam dini ve ona bağlı olan toplumlar, Konfüçyus ve Çin öğretileri ve ona mensup topluluklar son olarak Doğu ve Batı Hristiyanlığına mensup olan toplulukların birlikteliğinden bahseder. Batı üstünlüğü ve merkezîyetçi anlayışı giderek öteki toplumlarda karşıtlık düşüncesini halk ve aydınlar arasında artırmaktadır. Dünyadaki bu etnik ve dini temelli organizasyonlar ileride çatışmayı doğuracaktır. Batı demokrasi, birey özgürlüğü, insan hakları gibi değerleri insanlığın evrensel değerleri olarak sunarken karşısında en önemli düşman olarak İslam dinini ve bu dine mensup toplulukları görmektedir (İnalçık 1998: 23-24).

Levi Strauss'a göre ilkel toplumlar yalnızca kendilerini insan olarak kabul eder, onlardan olmayanları insan olarak saymazlar. Batının buna benzer bir *etnocentrizm*le hareket ettiğini söyleyebiliriz. Kendilerinden olmayanları çoğu kez insan olarak nitelemekten uzak durmayı tercih etmişlerdir (Adanır 1997: 98).

Bütünüyle anlatmaya çalıştığım *Ban* esas itibariyle Anglo-Amerikan dünyasını karşılamaktaysa da esas tetikleyici gücün hem düşünce hem de icraat boyutunda Avrupa olduğunu söylemek mümkündür. Peki Avrupa nedir? Avrupalı kimdir? Avrupa birliğinin amacı nedir? gibi sorunların yanıtlanması gerektiğini düşünüyorum.

Avrupa efsaneye göre; "*Europa*" Sur şehri kralı Anegor'un kızıdır. Zeus güzeller güzeli Europa'ya aşık olur. Boğa kılığına girerek Girit'e kaçar. Europa Girit adasının kralıyla evlenir ve ismi sonrasında Yunan hinterlandını çağrıştıracak şekilde belli bir kara parçasının adı olur. Gerçekten de Avrupa'yı tarih sahnesine hazırlayan Yunan uygarlığıdır. Perslere karşı savaşı kazanarak bir anlamda Avrupa'nın önderliğini kazanmış ve Yunanlılık bilinci o dönemden itibaren yayılmaya başlamıştır. sonrasında Büyük İskender ile Roma dünyanın merkezi sayılmış ve ories-occident olarak ikiye ayrılmış. Bu dönemden sonra doğu da hakimiyetin müslümanların eline geçmesinin akabinde coğrafi ayırmadan dini ayırma geçilmiştir. Avrupa bu dönemden sonra Hristiyanlık ve öğretileri ile özdeşleşir. Ortaçağ denilen dönem boyu süren skolastik düşünce biçimi ardından yaşanan Rönesans, Reform hareketleri ve coğrafi keşifler ardından gelen sanayileşme ve seri üretimin yayılması gibi etkenlerle algılama biçimi bu kez ekonomiye kaymıştır. 1789 Fransız İhtilali, Aydınlanma, sekülerizm ve demokrasi hareketleri ile ayırımın son noktada çizisinin düşünsel boyuta kaydığını görmekteyiz. Modernizm, bilimsel düşüncenin egemenliği, sivil toplum ve bireyin kutsanmışlığı Avrupa'yı günümüze taşıyan temel değerleri oluşturmaktadır. Weber'in Dünya Dinleri dediği dönemi yaşamış olan Avrupa artık seküler düşünce biçimi ile insanı en üst noktaya taşımakla kalmadı, insan gücünün her şeye yetebileceğini kanıtlamaya çalıştı.

Avrupa nedir? sorusunun cevabını tek bir cümlede ifade etmek zordur. Bu sorunun daha çok tarih boyu Avrupa ne değildir? şeklinde sorulduğunu ve yanıtlandığını

görmekteyiz. Yukarıda bahsettiğim bütün gelişmeler tamamıyla olumlu sonuçlar ortaya koyamadı. Avrupa tüm bu gelişmelerin yanında yüzyıllarca savaştan ekonomik siyasi ve mezhebe dayalı sürtüşmelerle dolu bir tarihsel serüven geçirdi. Bu olumsuz durumların en büyüğü I. ve II. Dünya Savaşları ve milyonlarca insanın ölmesi sonrasında biz nereye gidiyoruz? sorusunu cevaplandırılmasının artık kaçınılmaz olduğunu ve bir an önce çözülmek zorunda olduğunu ortaya koydu.

Avrupa Birliği denen oluşum aslında bir sürecin sonucu ve sorunların kaçınılmaz çözümü oldu. 1951'de Avrupa Birliği bir anda ortaya çıkmamıştır. Sürecin gerisinde yüzyıllardır bu hayalin yattığı görülmektedir. Düşünsel anlamda altyapısının 17. yy.'dan itibaren oluşturulmaya başladığını söyleyebiliriz.

1648 Westfalya Antlaşması ile Uluslararası Güvenlik Örgütü Sistemi'nin temelleri atılmış oldu. Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler'in kuruluşunda yüzyıl önce Avusturya devlet adamı Metternich, Napolyon'un bertaraf edilmesinden sonra Avrupa'yı birbirleriyle sürekli mücadele halindeki devletler ve milletlerden oluşmuş bir kıta olarak değil, aksine tek ve birleşik bir Avrupa Cumhuriyeti yapma görüşünü ortaya attı. 1815 Viyana Kongresi'yle dört büyük devletten oluşan birlik her yıl toplanmayı ve statükoyu sürdürecektir daimi bir mekanizma oluşturmaya karar verir. Metternich Sistemi 20. yy.'ın milletler arası örgütlenmelerinin habercisi telakki edilebilir (İnalçık 1998: 16-17).

1693'te William Penn *A Study Toward The Present on Future Peace of Europe*'da Avrupa hali hazırda ve istikbalde barış içinde yaşaması için denenmesine ve Türkiye ile Rusya'dan temsilcilerin katılacağı bir Avrupa Meclisi oluşturulması fikrini ortaya attı.

1815 Viyana kongresinde Napolyon'un altüst ettiği Avrupa, Britanya, Avusturya ve Prusya öncülüğünde bir araya getirilmeye çalışıldı ve uluslar arası diplomasi sisteminin temelleri atılmış oldu.

Avrupa Birliği idealinin temelini atan filozof İ. Kant'tır. Uluslar arası idealist teoriye göre demokrasiler birbirleriyle savaşmaz. Savaşlar demokratik zeminin oluşmamasından kaynaklanır. Kant'ın sürekli barış projesine göre;

1. Barış düzenin oluşturan ülkelerde hukuk devleti ve demokrasi olmalı
2. Ülkeler arası özgür iradeye dayalı ve eşitsizlikten arınmış bir hukuk devleti oluşturulmalı.
3. Halklar arasında serbest dolaşım ve ekonomik ilişkiler cesaretlendirilmelidir.

Amaç; II. Dünya Savaşı sonrası barış temelinde bir araya gelerek demokrasi hukukun üstünlüğü sosyal adalet çerçevesinde insanların eşit olduğu, hizmetlerin malların ve sermayenin serbest dolaşım hakkının olduğu bir Avrupa. Bu amacı gerçekleştirmek için Avrupa Birliğinin fikir babası Jean Monet; "Avrupa bir anda ve tek dayanışma ile gerçekleşecektir" tezini 1951'de hayata geçirmiş ve birliğin temelleri atılmış oldu. Hukuksal anlamda; anayasalcılık, insan hak ve özgürlüklerine saygı, hukukun üstünlüğü, siyasal anlamda çoğulculuk, katılımcılık, parlamento, ekonomik anlamda kapitalizm ve serbest piyasa ekonomisi, şeklinde özetlenebilir.

Avrupa yalnızca ekonomik bir birlikelik değil aynı zamanda, nihai amacı siyasi ve son noktada kültürel bir birlikelik oluşturmaktır. İlk temellerini 9 Mayıs 1950 yılında Fransa ile Almanya arasındaki demir-çelik üretiminin üstün yetkilerle donatılmış ortak bir kurumda toplanması ile başlamıştır. 18 Nisan 1951'de kurucu altı üye dediğimiz Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg bir araya gelmek suretiyle Paris Antlaşmasını imzalamıştır. 25 Mart 1957'de ise bu altı üye bir araya gelerek Avrupa Birliği'nin Roma Antlaşması'nı imzalamış ve Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kurmuşlardır.

Görüldüğü gibi ilk etapta ekonomik temelli oluşturulan bu birlik giderek genişlemiş ve siyasi-kültürel bir bütünleşmeye doğru hızla yol almıştır. Bu durum Maastricht, Amsterdam, Nice, Kopenhag gibi aralarında yaptıkları anlaşmaların amaçlarından ve maddelerinden açıkça görülmektedir. Avrupa Parlamentosu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Merkez Bankası, Euro (Ortak Para), ortak sınır güvenliği (Schengen), ortak Marş, ortak Bayrak ve hatta ortak ordu. Görünüşe göre her geçen gün çatısı henüz giydirilmemiş bu organizasyonun Avrupa Birleşik Devletlerine doğru ilerlediği görülmektedir.

Avrupa Birliği oluşum şekli, teşkilatlanması, hedefleri, amaçları ve yaşadığı sorunlara bakacak olursak milli devlet ve küreselleşme ilişkisini bu bağlamda daha da somutlaştırmış olacağız.

Ernest Renan, 11 Mart 1882'de "Uluslar sonsuza dek yaşayamayacaktır. Başları vardır, sonları da olacaktır. Belki de bir Avrupa konfederasyonu onların yerini alacaktır." der. Meselenin en mühim yanı bu devam etmekte olan sürecin bir konfederasyon şeklinde mi tamamlanacağı, federatif bir devlet yapısıyla tamamlanacağıdır. Margaret Thatcher, 20 Eylül 1988'de:

"Bağımsız egemen devletler arasındaki gönüllü ve aktif işbirliği başarılı bir Avrupa Topluluğu inşa etmenin en iyi yoludur. Milleti bastırmaya ve iktidar bir Avrupa kümesinin merkezinde yoğunlaştırmaya çalışmak son derece zarar verici olur. Avrupa, Fransa olarak Fransa'ya, İspanya olarak İspanya'ya Britanya olarak Britanya'ya sahip olduğu için kesinlikle daha güçlü olacaktır." (Wallace 2005: 31).

Churchill: "Dünya'nın güvenliği Avrupa'da hiçbir ulusun dışlanmadığı bir birlikeliği talep ediyor" der. "Avrupalılık kavramının bir bilinç mi, yoksa bir üst bilinç şeklinde mi tezahür edeceği merak konusu olmaktadır."

Tüm kavramların yeniden sorgulandığı bu suretçe iktidar kavramının da yeniden gözden geçirilmekte olduğunu görmekteyiz. Daha yerel içerikli ancak oldukça geniş bir coğrafya üzerine yayılmış yeni bir egemenlik algısı. Bildiğimiz anlamda bugüne kadar varlığını devam ettiren devletin kendi kendini devletsizleştirdiği bir iktidar olgusuyla karşı karşıyayız.

Avrupalı olmak nedir? Bu soruyu Fransız Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi (CNRS)nde üç dört yıldır görmekteyiz. İlginç olan bu soruyu soranında bu soruya yanıt veresinde Avrupalı dediğimiz insanlar olması (Adanır 1997: 97). Burada esas

vurgulamaya çalıştığım husus her ne kadar küreselleşme ya da post-modernite ile ilgili dönemin başladığını söylesek de henüz milli devletin varlığını sürdürdüğünü görmekteyiz. En azından sokaktaki halkın verdiği cevaplarda bilinç altında hala milli devlet algısının egemen olduğunu görmekteyiz. Avrupa'daki insanlar hala kendilerini İngiliz Alman ya da Fransız olarak tanımlamaya devam ediyor.

Yapılan bir araştırmada 1997'de Avrupa birliği nüfusunun yalnızca % 5'i kendini yalnızca Avrupalı, % 45 yalnızca ulusal kimliğiyle, % 40 önce kendi ulusu sonra AB şeklinde tanımlarken kalan % 10 ise önce AB sonra kendi ulusu olarak tanımlamaktadır. Halkın % 36'sı yalnız AB kurumlarını güvenilir bulurken, % 40'ı yalnızca kendi ulusal hükümetlerine güvendiklerini belirtmektedir (Ertuğrul 2001: 147).

Birlik içindeki gelişmelere baktığımızda da bu durum açıkça kendini göstermektedir. A.G.S.P. ortak güvenlik politikasının oluşturulmasında problemler çıkıyor. Fransa silahlanmış bir Almanya'yı düşünmek bile istemiyor. Tüm ülkeler dahil olurken İngiltere ortak para birliğine atılmıyor. Ayrıca Fransa ve Almanya güdümünde ve önderliğinde ilerleyen birlik içindeki küçük nüfuslu ve dolayısıyla düşük temsil düzeyine sahip uluslarda kaygı yaratabiliyor.

Ulus devlet modelinin en önemli yanı olan hesap verebilirlik ve kontrol edilebilirlik gibi belirleyici temel etmenlerden giderek uzaklaşmaktadır. Daha çok diploması yada bürokrasi üzerinde işleyen yeni bir anti demokratik düzen demek çok da yanlış olmaz. Ayrıca buna her geçen yıl seçimlere olan katılımın azaldığını da eklersek durum daha da vahim bir hal almaktadır. Devletler giderek küçülmüş yetkilerini içerde holdinglere dışarıda ise çok uluslu şirketle ya da ulus ustı kurumlara devretmiştir.

Modernizmin temel direği olan düzen, standart, denge, homojenlik gibi kavramlar yerini post modernizm ile karmaşaya, rekabete dayalı bir kaosa, belirsizliğe, esnekliğe ve riske bırakmıştır. Adam Smith, Newton'un denge kuramı üzerine inşa ettiği iktisat artık enformasyon toplumu ile yerin kuantum fiziği temelindeki belirsizliğe bırakmıştır. Dolayısıyla milli devletin en temel görevi olan fertler arası eşitliğin sağlanması düşüncesi giderek bozulmuş, zengin yoksul uçurumu giderek artmıştır. Avrupa'da da sosyal devlet anlayışı oldukça zarar görmüştür. Göç, işsizlik, istihdam, güvenlik sorunları artarak devam etmektedir. Nüfus artış hızı düşerken ortaya yaşlı nüfus fazlası çıkmakta, bu dengeyi sağlamak için yabancı işçilere gereksinim duyulmakta bu da ortaya çok kültürlülük problemini çıkarmaktadır.

Amsterdam'da tüm okul çocuklarının yarısının göçmenlik geçmişinin olduğu saptanmıştır. 1990 da Paris'te 17 yaş altı gençlerin üçte birinin ailesinin göçmen olduğu saptanmıştır. Yine aynı yıllarda Londra'da yapılan araştırmada beyaz olmayanların tüm nüfusa oranı beşte bire ulaşmıştır (Thornborn 2005: 213). İşsizlik oranları dünya ortalamasında ise ABD % 6, Japonya % 2 iken AB de bu oran giderek artmış ve % 11'e ulaşmıştır. İşsizlik 1963-74 yıllarında % 2,7 iken 1990-95 yılları arasında bu rakam % 9,6'ya yükselmiştir. Almanya'da tüm bunlara bağlı olarak artış gösteren güvenlik problemi gidermek için önlemler alınmaya devam etse de henüz önemli bir gelişme kaydedilememiştir. Rakamlara baktığımızda hırsızlık dört kat artmıştır. Ayrıca hızla artan yabancı düşmanlığı tüm bunlara bağlı olarak önemli bir sorun haline dönüşmüştür. Diğer bir sorun da devletin küçülmesi ve sınırların ortadan kalkması sonucu giderek zorlaşan vergi toplama problemidir. Ulus devlet ve en temel belirleyicisi olan kolektif

kimlik algısı yeni düzenle birlikte yerini çok kültürlülüğe bırakmış; dayanışma, birliktelik, aidiyet, yardımlaşma gibi temel değerlerde giderek azalma görülmektedir.

Derrida'ya göre eski Avrupa kendi özdeşmelerine dair tüm söylem ve karşı söylem olanaklarını tüketmiş görünüyor. Bu bir tıkanma yeni oluşum üretmemeye sendromudur. Federal Almanya'da 2,7 milyon insanın devletten fakirlik yardımı alması bunun yanında yine milyonlarca kişinin resmi fakirlik sınırının altında yaşamayı, kayıtlı işsiz sayısının aydan aya artış göstermesi borsada hisse senetlerinin hızlı bir şekilde değer kazanması ve işletme karlarının yükselmesi, suç teşkil eden aşırı sağcı eylemlerin 1/3 nispetinde artış kaydetmesi gibi hadiseleri birer siyasi meydan okuma olarak telaki ediyoruz (Habermas 2004: 75).

Spengler I. Dünya Savaşı sonrası Avrupalı bilinçlerde ilerlemeye olan inancın sarsıldığını ve bu nokta Batı'nın çöküşünü ilan etmektedir. Toynbee ise bu çöküşün nedeninin ve çözümünün tarihin düz bir çizgi olarak ilerlemiş olduğunu savunan batı-merkezci yaklaşımın terk edilmesi ve gerçeklerin görmesiyle aşılabileceğini söylüyordu. 1989 Berlin Duvarının yıkılması ve 1991 SSCB'nin dağılması sonucu artık Batı'nın önünde hiçbir engel kalmamış, Fukuyama'nın dediği üzere kapitalizm zaferini ilan etmiştir. Akabinde dünyanın tek kutuplu bir yapıya dönüşmesiyle "*Dünya Vatandaşlığı ve Küresel Dünya Köyü*"nden söz edilmektedir. İçerisinde henüz batıdan başka kimsenin ev sahibi olmadığı bu köyde gelecek var mıdır? Dünya nüfusunun beşte ikisinin 2 doların altında yaşadığı dünya acaba başka bir dünya mıdır?

Dünya kaynaklarının hızla sömürülmesiyle *Obezleşen* Batılı toplumlar bir yandan yeni dünya düzeni bilgi toplumu ya da dünya vatandaşlığını tartışırken Afrika'da birçok ulus açlıkla mücadele etmektedir. Bu uluslar yiyecek ekmeğe muhtaç olurken uluslar arası organizasyonlara temsilci dahi gönderememektedir. Küreselleşmekten bahseden Batı yüzyıllarca sömürdüğü bu toprakları görmezden gelmeye devam etmektedir. Dünya emperyalizmin bir pazarı olarak görülmeye devam ettiği müddetçe eşitlik, özgürlük, barış, dünya vatandaşlığı gibi kavramlar birer ütopya olmaya devam edecektir. Kant'ın Ebedi Barış Projesi adını verdiği bu proje yine Kant'ın eleştirdiği en önemli faktör olarak engelleyen siyaset ve ahlak-ortak aklın kopuşu sonucu amacını gerçekleştirememiştir. Levinas'ın "*komşunun bahçesini kirletme*" sözü temel olarak kabul edilmezse, ötekine olan sorumluluk yerine getirilmezse sonuç kuşkusuz istenmeyen kaosa-çatışmaya dönüşür. İnsanlık, değerler, özgürlük, sorumluluk, ortak akıl, gibi en temel kavramlar dikkate alınmadığı müddetçe sonuç *İnsanlık* adına hüsrana olacaktır.

Kaynakça

- ADANIR, Oğuz (1997) "Occidentalisme", Doğu-Batı, s. 14.
 BULUT, Yücel (2004) Oryantalizmin Kısa Tarihi, Küre Yayınevi, İstanbul.
 ERTUĞRUL, Kürşat (2004) "A.B ve Avrupalılık", Doğu-Batı, s. 14.
 GAVEN, Peter (2005) Avrupa Sorunu, Aykırı Yayınevi, İstanbul.
 HABERMAS, Jürgen (2002) Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akibeti, Bakış Yayınevi, İstanbul.
 İNALCIK, Halil (1998) "Türkiye, Avrupa Dün-Bugün", Doğu-Batı, s. 2.

- KAHRAMAN, Hasan B. ve KEYMAN, E. Fuat (1998) "Kemalizm, Oryantalizm ve Modernite", Doğu-Batı, s. 2.
- KALEAĞASI, Bahadır (2003) Avrupa Yolunun Haritası, Dünya Kitabevi, İstanbul.
- KOÇDEMİR, Kadir (2004) Milli Devlet ve Küreselleşme, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- SEZER, Baykan (1998) "Batılılaşma", Doğu-Batı, s. 2.